

राज्यातील ५ जिल्हा परिषद व त्याअंतर्गत ३६
पंचायत समित्यांच्या सार्वत्रिक निवडणुका- २०१९
प्रत्यक्ष निवडणूक कार्यक्रम

राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र

निवडणूक प्राथम्य
ई-मेल

क्रमांक : रानिआ/जिपपस-२०१९/प्र.क्र.१९/का-७,
नवीन प्रशासकीय भवन, मंत्रालयासमोर,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मुंबई- ४०० ०३२.
दिनांक : १९ नोव्हेंबर, २०१९

प्रति,
जिल्हाधिकारी
धुळे, नंदूरबार, अकोला, वाशिम, व नागपूर

विषय:- ५ जिल्हा परिषदा व त्याअंतर्गत ३६ पंचायत समित्यांच्या सार्वत्रिक निवडणुका- २०१९
प्रत्यक्ष निवडणूक कार्यक्रम

- संदर्भ:- १) राज्य निवडणूक आयोगाचे पत्र क्र.रानिआ/जिपपस-२०१६/प्र.क्र.५१/का.७,
दि.०२ जानेवारी, २०१७ रोजीचे निवडणूक पूर्वतयारीचे आदेश
२) आयोगाचे पत्र क्र.रानिआ/जिपपस-२०१८/प्र.क्र.१८/का.७, दि.२७ जुलै, २०१८
३) आयोगाचे पत्र क्र.रानिआ/जिपपस-२०१८/प्र.क्र.१२/का.७, दि.२६ मार्च, २०१९
४) आयोगाचे पत्र क्र.रानिआ/जिपपस-२०१९/प्र.क्र.५/का.७, दि.३० मार्च, २०१९
५) आयोगाचे पत्र क्र.रानिआ/जिपपस-२०१९/प्र.क्र. ६/का.७, दि.३० मार्च, २०१९
६) आयोगाचे पत्र क्र.रानिआ/जिपपस-२०१९/प्र.क्र. ७/का.७, दि.३० मार्च, २०१९
७) आयोगाचे पत्र क्र.रानिआ/जिपपस-२०१९/प्र.क्र. ८/का.७, दि.३० मार्च, २०१९
८) मा. मुंबई उच्च न्यायालय, खंडपीठ नागपूर येथील रिट याचिका क्र.२७५६/२०१९
व २८९३/२०१९ मधील अनुक्रमे दि.३/०४/२०१९ व ८/०४/२०१९ रोजीचा निर्णय
९) मा. मुंबई उच्च न्यायालय, खंडपीठ औरंगाबाद येथील रिट याचिका क्र.५०७४/२०१९
मधील दि.२६/०४/२०१९ रोजीचा निर्णय
१०) राज्य निवडणूक आयोगाची क्र. रानिआ/जिपपस-२०१९/प्र.क्र.११/का.७,
दि. ३१/०५/२०१९ व दि.३०/१०/२०१९
११) मा. सर्वोच्च न्यायालय, दिल्ली येथे दाखल विशेष अनुमती याचिका क्र. ३३९०४-
३३९१०/२०१७ मधील दि.१९/०७/२०१९ व दि.२८/०८/२०१९ तसेच दि.०७/११/२०१९
रोजीचा निर्णय

महोदय,

राज्य निवडणूक आयोगाचे अ.क्र. २ ते ७ समोरील पत्रान्वये राज्यातील धुळे,
नंदूरबार, अकोला, वाशिम व नागपूर या जिल्हा परिषदा व त्याअंतर्गत ३६ पंचायत
समित्यांच्या प्रभाग रचना व आरक्षणाची सोडत काढण्याचा कार्यक्रम देण्यात आला होता.

सदर निवडणुकांमध्ये मागावर्गीयांसाठी आरक्षित ठेवावयाच्या जागांची टक्केवारी ५० टक्क्यापेक्षा जास्त होत असल्यासंदर्भात मा. उच्च न्यायालय, औरंगाबाद व नागपूर येथे याचिका दाखल झाल्या. याप्रकरणी मा. न्यायालयाने संदर्भाकित अ.क्र.७ व ८ समोरील रिट याचिकांमध्ये दिलेल्या निर्णयामध्ये मा. न्यायालयाने आरक्षणाची कार्यवाही सुरु ठेवावी, परंतु न्यायालयाच्या परवानगीशिवाय निवडणूक कार्यक्रम घोषित करू नये असे आदेशित केले. सदर आदेशानुसार उक्त जिल्हा परिषदा व त्याअंतर्गत पंचायत समित्यांच्या प्रभाग रचना व आरक्षणाची कार्यवाही पूर्ण करण्यात आली असून त्यापुढील मतदार यादी तयार करण्याचा टप्प्याची कार्यवाही अ.क्र.९ समोरील दि.३१/०५/२०१९ च्या पत्रान्वये देण्यात आलेल्या कार्यक्रमानुसार पूर्ण करण्यात आली.

२. यादरम्यान मा. सर्वोच्च न्यायालय येथे विशेष अनुमती याचिका क्र.३३९०४-३३९१०/२०१७ दाखल होऊन त्यामधील सुनावणीत उपरोक्त ५ जिल्हा परिषदा व त्याअंतर्गत पंचायत समित्यांच्या सार्वत्रिक निवडणूका न झाल्याचे व जुन्याच समित्या अस्तित्वात असल्याचे निर्दर्शनास आल्यामुळे मा. सर्वोच्च न्यायालयाने दि.२८/०८/२०१८ रोजीच्या आदेशान्वये राज्य शासनाने नागरिकांच्या मागासवर्ग प्रवर्गाची लोकसंख्या सदर आदेशाच्या दिनांकापासून दोन महिन्यांच्या आत आयोगास उपलब्ध करून न दिल्यास पूर्वीच्याच तरतुदीनुसार करण्यात आलेल्या आरक्षणाच्याआधारे निवडणूका घेण्याचे आदेशित केले. मा. सर्वोच्च न्यायालयाने आदेशित केल्याप्रमाणे राज्य शासनाकडून दि.२७/१०/२०१९ पर्यंत संबंधित जिल्हयाची नागरिकांच्या मागासवर्ग प्रवर्गाच्या लोकसंख्येची माहिती प्राप्त झाली नसल्याने आयोगाने निवडणूक कार्यक्रम तात्काळ जाहीर करणे आवश्यक झाले.

३. यापूर्वी राज्य निवडणूक आयोगाचे संदर्भाकित अ.क्र.९ समोरील दि.३१/०५/२०१९ रोजीच्या पत्रान्वये उक्त ५ जिल्हा परिषदा व त्याअंतर्गत ३६ पंचायत समित्यांच्या निवडणुकांसाठी तयार करण्यात आलेली मतदार यादी ही दि.१०/०४/२०१९ या अधिसूचित दिनांकावर आधारीत असल्याने दिनांक ११/०४/२०१९ ते ०४/१०/२०१९ पर्यंत समाविष्ट झालेले मतदार मतदानापासून वंचित राहू नये यासाठी उक्त जिल्हा परिषदेसाठी निवडणूक विभागनिहाय व पंचायत समित्यांसाठी निर्वाचक गणनिहाय मतदार याद्यांचे विभाजन

करण्यासाठी आयोगाचे संदर्भाकित अ.क्र.९ समोरील दि.३०/१०/२०१९ रोजीच्या पत्रान्वये मतदार यादी तयार करण्याचा कार्यक्रम देण्यात आला.

४. तदनंतर मा. सर्वोच्च न्यायालयाने संदर्भाकित अ.क्र.११ समोरील दि.०७/११/२०१९ चे आदेशात नमूद केले आहे की, दिनांक २८/०८/२०१९ रोजीच्या आदेशानुसार राज्य निवडणूक आयोग निवडणुकीची प्रक्रिया पुढे सुरु ठेवण्यास बांधील आहे.

५. तदनंतर संबंधित ५ जिल्हयांमध्ये माहे ऑक्टोबर, २०१९ मध्ये झालेल्या अतिवृष्टीमुळे उदभवलेली परिस्थिती व दि.०६ डिसेंबर, २०१९ रोजी डॉ बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त विविध संघटनांकडून चैत्यभूमी, मुंबई व दिक्षाभूमी नागपूर येथे आयोजित होणारे कार्यक्रम पहाता तसेच अद्योध्याप्रकरणी मा. सर्वोच्च न्यायालयाचा निकाल व दि. ६ डिसेंबर रोजी राज्यात प्रशासनास घ्यावयाची खबरदारी पहाता सर्व संबंधित जिल्हाधिकारी व मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांचेकडून निवडणूका तात्काळ न घेता डिसेंबर महिन्याच्या दुसऱ्या पंधरवड्यानंतर घेण्याबाबत विनंती करण्यात आली आहे.

६. उपरोक्त परिच्छेदात विशद केलेली वस्तुस्थिती पाहाता तसेच मा. सर्वोच्च न्यायालयाचे दि.२८/०८/२०१९ व दि.०७/११/२०१९ रोजीचे आदेश लक्षात घेऊन आयोग आता या पत्रासोबत जोडलेल्या परिशिष्ट-२ मध्ये नमूद करण्यात आलेल्या धुळे, नंदूरबार, अकोला, वाशिम व नागपूर जिल्हा परिषदा व त्याअंतर्गत ३६ पंचायत समित्यांच्या सार्वत्रिक निवडणुकांसाठी परिशिष्ट-१ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे निवडणूक कार्यक्रम जाहीर करित आहे.

७. या सार्वत्रिक निवडणुकीचा निवडणूक कार्यक्रम जाहीर केल्यापासून निवडणुकीचा निकाल जाहीर होईपर्यंत संबंधित क्षेत्रात आचारसंहिता अंमलात राहिल. या निवडणुकीकरिता आचारसंहिता असलेल्या संबंधित क्षेत्रात मतदारांवर प्रभाव पडेल, अशा तऱ्हेचे कोणतेही धोरणात्मक निर्णय, कोणतीही कृती/घोषणा संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्था, मा.मंत्री, खासदार, आमदार वा कोणत्याही पदाधिकाऱ्यांना करता येणार नाही.

८. जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्यांच्या सार्वत्रिक निवडणुकांच्यावेळी निवडणुकीच्या पूर्वतयारीबाबत राज्य निवडणूक आयोगाने संदर्भाकित अ.क्र. १ समोरील दि. ०२ जानेवारी,

२०१७ रोजीच्या पत्रान्वये सविस्तर सूचना दिलेल्या आहेत. या सूचनांनुसार उपरोक्त सार्वत्रिक निवडणुकीच्यावेळी योग्य ती कार्यवाही करण्यात यावी.

मा. राज्य निवडणूक आयुक्त यांच्या आदेशानुसार,

सहपत्र- परिशिष्ट १ व २

आपला,

(किरण कुरुंदकर)

सचिव,

राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र

प्रत :-

- १) मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई-३२
- २) अपर मुख्य सचिव, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
- ३) अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव / सचिव, सर्व मंत्रालयीन विभाग
- ४) मुख्य निवडणूक अधिकारी, सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
- ५) प्रधान सचिव, ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग, बांधकाम इमारत, मझबान पथ, मुंबई-१
- ६) पोलिस महासंचालक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
- ७) विभागीय आयुक्त, नाशिक, अमरावती, नागपूर
- ८) जिल्हा पोलिस अधीक्षक, धुळे, नंदूरबार, अकोला, वाशिम व नागपूर
- ९) संचालक, शासकीय मुद्रण व लेखनसामग्री संचालनालय, चर्नी रोड, मुंबई -४
- १०) सहायक आयुक्त (संगणकीकरण कक्ष), राज्य निवडणूक आयोग
- ११) माहिती व जनसंपर्क अधिकारी, राज्य निवडणूक आयोग, मुंबई
- १२) राज्य निवडणूक आयोगाच्या पॅनलवरील सर्व वकील
- १३) राज्य निवडणूक आयोगाच्या कार्यालयातील सर्व कार्यासने
- १४) निवड नस्ती (कार्यासन-७), राज्य निवडणूक आयोग.

राज्य निवडणूक आयोगाचे पत्र क्रमांक-
रानिआ/जिपपंस/२०१९/प्र.क्र. १९ / का.७,
दिनांक १९/११/२०१९ सोबतचे सहपत्र

परिशिष्ट-१

धुळे, नंदुरबार, अकोला, वाशिम व नागपूर या ०५ जिल्हा परिषदा व त्याअंतर्गत
३६ पंचायत समित्यांच्या सार्वत्रिक निवडणूकीचा कार्यक्रम

अ.क्र.	टप्पे	कार्यक्रमांचा दिनांक
१	निवडणुकीच्या तारखांची सूचना व निवडणुकीचा कार्यक्रम जिल्हाधिकार्यांनी प्रसिध्द करण्याची तारीख	बुधवार, १८ डिसेंबर, २०१९
२	संकेतस्थळावर भरण्यात आलेले नामनिर्देशनपत्र निर्वाचन अधिकार्यांनी स्विकारण्याचा कालावधी	बुधवार, १८ डिसेंबर, २०१९ (सकाळी ११ ते दु.३ पर्यंत) ते सोमवार २३ डिसेंबर, २०१९ (सकाळी ११ ते दु.३ पर्यंत) (रविवार दि.२२/१२/२०१९ रोजी सार्व. सुट्टी असल्याने नामनिर्देशनपत्र स्विकारण्यात येणार नाहीत.)
३	नामनिर्देशनपत्राची छाननी व त्यावर निर्णय देणे	मंगळवार, २४ डिसेंबर, २०१९ (सकाळी ११ वाजल्यापासून)
४	वैध उमेदवारांची यादी प्रसिध्द करण्याचा दिनांक	मंगळवार, २४ डिसेंबर, २०१९ (छाननीनंतर लगेचच)
५	नामनिर्देशनपत्राचा स्विकार करण्याबाबत किंवा ते नामंजूर करण्याबाबतचा निवडणूक निर्णय अधिकार्याने दिलेल्या निर्णयाविरुध्द जिल्हा न्यायाधिकांकडे अपिल करण्याची शेवटची तारीख	शुक्रवार, २७ डिसेंबर, २०१९
६	जिल्हा न्यायाधिकांनी अपिलावर सुनावणी व निकाल देण्याची संभाव्य शेवटची तारीख	सोमवार, ३० डिसेंबर, २०१९
७	जिल्हा न्यायाधिकांनी अपिल निकालात काढल्यावर वैध उमेदवारांची यादी प्रसिध्द करणे	सोमवार, ३० डिसेंबर, २०१९
८	उमेदवारी मागे घेणे (अ) जेथे अपील नाही तेथे (ब) जेथे अपील आहे तेथे	सोमवार, ३० डिसेंबर, २०१९ (सकाळी ११ ते दु.३ पर्यंत) बुधवार, ०१ जानेवारी, २०२० (सकाळी ११ ते दु.३ पर्यंत)

९	निवडणूका लढविणाऱ्या उमेदवारांची यादी प्रसिध्द करणे व निशाणी वाटप- (अ) जेथे अपील नाही तेथे	सोमवार, ३० डिसेंबर, २०१९ (दुपारी ३.३० नंतर)
	(ब) जेथे अपिल आहे तेथे	बुधवार, ०१ जानेवारी, २०२० (दुपारी ३.३० नंतर)
१०	मतदानाची तारीख	मंगळवार, ०७ जानेवारी, २०२० (सकाळी ७.३० ते ५.३० पर्यंत)
११	मतमोजणी तारीख	बुधवार, ०८ जानेवारी, २०२० (सकाळी १०.०० पासून)
१२	निवडून आलेल्या सदस्यांची नावे प्रसिध्द करणे	शुक्रवार, १० जानेवारी, २०२० पर्यंत

मा. राज्य निवडणूक आयुक्त यांच्या आदेशानुसार,

(किरण कुरुंदकर)

सचिव

राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र

परिशिष्ट-२

अ.क्र.	जिल्हा परिषद समितीचे नाव	पंचायत समितीचे नाव
१	धुळे	१) शिरपूर २) सिंदखेडा ३) साक्री ४) धुळे
२	नंदुरबार	१) अक्कलकुवा २) अक्राणी ३) तळोदा ४) शहादा ५) नंदुरबार ६) नवापूर
३	अकोला	१) तेल्हारा २) अकोट ३) बाळापूर ४) अकोला ५) मुर्तीजापूर ६) पातूर ७) बार्शीटाकळी
४	वाशिम	१) मालेगांव २) मंगळूरपीर ३) कारंजा ४) मानोरा ५) वाशिम ६) रिसोड
५	नागपूर	१) नरखेड २) काटोल ३) कळमेश्वर ४) सावनेर ५) पारशिवनी ६) रामटेक ७) मौदा ८) कामटी ९) नागपूर (ग्रा) १०) हिंगणा ११) उमरेड १२) कुही १३) भिवापूर

राज्यातील जिल्हा परिषद व पंचायत
समित्यांच्या सार्वत्रिक निवडणुका- फेब्रुवारी २०१७
निवडणुकीची पूर्वतयारी...

निवडणूक प्राथम्य

राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र

क्रमांक : रानिआ/जिपपस-२०१६/प्र.क्र.५१/का-७,
नवीन प्रशासकीय भवन, मंत्रालयासमोर,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मुंबई- ४०० ०३२.
दिनांक : ०२ जानेवारी, २०१७

प्रति,
सर्व जिल्हाधिकारी (मुंबई, मुंबई उपनगर, ठाणे, पालघर,
धुळे, नंदूरबार, अकोला, वाशिम, भंडारा व गोंदिया वगळून)

विषय:- जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्यांच्या सार्वत्रिक निवडणूक- फेब्रुवारी २०१७
निवडणुकीची पूर्वतयारी...

संदर्भ:- १) सचिव राज्य निवडणूक आयोग यांचे अर्धशासकीय पत्र क्र.रानिआ/नप-
२०१६/प्र.क्र.१९/का.६, दि.१९/०१/२०१६
२) आयोगाचे पत्र क्र.रानिआ/जिपपस/२०१६/प्र.क्र.१६/का.७, दि.१८/०८/२०१६,
दि.०७/१०/२०१६, दि.०२/११/२०१६, दि.०९/११/२०१६ व दि.२०/११/२०१६
३) आयोगाचे पत्र क्र. रानिआ/जिपपस/२०१६/प्र.क्र.२९/का.७,
दि.२२ नोव्हेंबर, २०१६

महोदय/महोदया,

भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २४३ के व २४३ झेडए अन्वये राज्यातील स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकांचे पर्यवेक्षण, संचालन व नियंत्रण यांची सर्व जबाबदारी राज्य निवडणूक आयोगाची आहे. ही जबाबदारी लक्षात घेता राज्य निवडणूक आयोगाने माहे मार्च-२०१७ मध्ये मुदती संपणाऱ्या २६ जिल्हा परिषदा व २९६ पंचायत समितींच्या सार्वत्रिक निवडणुका वेळेवर घेण्यासाठी खालीलप्रमाणे सूचना / आदेश दिलेले आहेत :-

- (i) निवडणुकीच्या पूर्वतयारीबाबत:- मुख्य सचिवांना संदर्भाधीन दि.१९/०१/२०१६ रोजी दिलेले अर्धशासकीय पत्र

- (ii) प्रभाग रचनेबाबत:- आयोगाचे संदर्भाधीन दि.१८/०८/२०१६, दि.०७/१०/२०१६, दि.०२/११/२०१६, दि.०९/११/२०१६ व दि. २०/११/२०१६ अन्वये देण्यात आलेले प्रभाग रचना व आरक्षण सोडतीचे कार्यक्रम
- (iii) मतदार यादीच्या प्रभागनिहाय विभाजनाबाबत :- आयोगाचे संदर्भाधीन दि.२२/११/२०१६ च्या आदेशान्वये देण्यात आलेला मतदार यादी विभाजनाचा कार्यक्रम

२. आयोगाचे आदेश क्रमांक-रानिआ/जिपपंस/२०१६/प्र.क्र.२९/का.७, दिनांक २२ नोव्हेंबर, २०१६ अन्वये दि. ०५/०१/२०१७ रोजी (किंवा भारत निवडणूक आयोग ज्या तारखेला प्रसिध्द करेल ती तारीख) अस्तित्वात असलेली महाराष्ट्र विधानसभेची मतदार यादी प्रभागनिहाय विभागून वापरावयाची आहे.

३. २६ जिल्हा परिषदा व २९६ पंचायत समित्यांचा निवडणूक कार्यक्रम आयोगाकडून स्वतंत्ररित्या जाहीर करण्यात येईल.

४. मात्र या निवडणूकांच्या पूर्वतयारीबाबत पुढीलप्रमाणे आदेश देण्यात येत आहेत:-

५

आदेश

५.१ उपरोक्त निवडणूका निर्भय, मुक्त व पारदर्शक वातावरणात पार पाडण्याची सर्व जबाबदारी संबंधित जिल्हाधिकारी व पर्यवेक्षक अधिकारी म्हणून विभागीय आयुक्त यांची राहिल. लोकसभा व विधानसभा निवडणूकीच्यावेळी जी दक्षता व काळजी घेण्यात येते, ती सर्व दक्षता व काळजी या निवडणूकांमध्येदेखिल घेणे बंधनकारक आहे. तरी संबंधित जिल्हाधिकारी व विभागीय आयुक्त यांनी त्याप्रमाणे नियोजन करावे.

५.२ या निवडणूकांसाठी जिल्हाधिकारी व विभागीय आयुक्त यांनी खालीलप्रमाणे कार्यवाही करावी :-

(अ) मतदान केंद्राबाबत

- (i) राज्य निवडणूक आयोगाच्या क्रमांक-रानिआ-२०१५/प्र.क्र.०९/प्रकल्प कक्ष, दि. २७/०५/२०१५ च्या पत्रातील सूचनांनुसार जिल्हा परिषद व पंचायत समित्यांच्या निवडणूकांमध्ये मतदान केंद्रास जोडावयाच्या मतदारांची संख्या १२०० ते १४०० मतदार प्रती मतदान केंद्र एवढी ठेवण्यात यावी. तसेच उक्त पत्रातील सूचना व पत्र क्र.रानिआ/ मनपा२०१६ /प्र.क्र.४/का.५, दिनांक ०९/०३/२०१६ नुसार जिल्हा परिषद व पंचायत समित्यांकरिता निश्चित करण्यात येणाऱ्या मतदान केंद्राबाबत कार्यवाही करावी. त्यामधील मार्गदर्शक तत्वानुसार मतदान केंद्राचे स्थान तसेच मतदान केंद्रनिहाय मतदारांची संख्या निश्चित करावीत.

- (ii) संवेदनशील व अतिसंवेदनशील केंद्रांची यादी निश्चित करून त्याबाबत योग्य ती उपाययोजना करावी.
 - (iii) मतदान केंद्राची प्रत्यक्ष पाहणी करून सदर मतदान केंद्रावर आवश्यक त्या सोई-सुविधा उदा. सुव्यवस्थित खोल्या, शौचालय, पिण्याचे पाणी, वीज पुरवठा, रॅम्प, सुरक्षा भिंत इ. सुविधा असल्याबाबत खात्री करावी.
 - (iv) आपल्या जिल्हयात आदर्श मतदान केंद्र तयार करण्याकामी नाविन्यपूर्ण कल्पना राबवाव्यात व किमान / १० टक्के काही मतदान केंद्र ही त्या धर्तीवर तयार करण्यात यावीत.
 - (v) निवडणुकीसाठी वापरण्यात येणारी इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्रे तयार करावी व ती सुरक्षित ठेवण्यासाठी स्ट्रॉंग रुमची व्यवस्था करावी.
 - (vi) कोणत्याही कारणास्तव मतदानाच्या दिवशी व मतमोजणीच्या दिवशी संबंधित ठिकाणी वीज पुरवठा खंडीत होणार नाही याची खबरदारी घ्यावी.
- (ब) अधिकारी व कर्मचारी यांच्या नियुक्तीबाबत**
- (i) जिल्हयातील पंचायत समित्यांची संख्या लक्षात घेऊन प्रत्येक पंचायत समितीस एक याप्रमाणे उपजिल्हाधिकारी संवर्गातील अधिकाऱ्याची निवडणूक निर्णय अधिकारी म्हणून तसेच तहसिलदार संवर्गातील अधिकाऱ्याची सहायक निवडणूक निर्णय अधिकारी म्हणून नियुक्ती करावी. विभागीय आयुक्त यांनी आवश्यकतेप्रमाणे अधिकारी उपलब्ध करून द्यावे. हे करीत असताना राज्य निवडणूक आयोगाचे पत्र क्रमांक-रानिआ/जिपपंस-२०१६/प्र.क्र.३६/का.७, दिनांक २६/१२/२०१६ अन्वये दिलेल्या सूचना लक्षात घ्याव्यात. विभागीय आयुक्तांनी उपलब्ध करून दिलेल्या अधिकाऱ्यांची नियुक्ती जिल्हाधिकारी करतील.
 - (ii) जिल्हयामधील पंचायत समितीनिहाय मतदान केंद्रांची संख्या लक्षात घेऊन जिल्हाधिकारी यांनी मतदान केंद्रांसाठी पुरेसे अधिकारी/कर्मचारी यांच्या नियुक्त्या कराव्यात. यावेळी किमान १० टक्के कर्मचारीवृंद अधिकाऱ्याने नेमण्यात येईल याची काळजी घ्यावी. तसेच निवडणूक कामासाठी आवश्यक इतर कर्मचारीवृंद यांची सेवा अधिग्रहीत करावी.

पोलिस यंत्रणेशी समन्वय साधून सुरक्षिततेच्यादृष्टीने आवश्यक पोलीस कर्मचारीवृंदाची नियुक्ती करण्याबाबत निदेशित करावे.

- (iii) निवडणुकीचे काम करण्यासाठी आवश्यक ते अधिकारी/कर्मचारी राज्य निवडणूक आयोगाच्या आदेश क्र.एसईसी-१०९५/३०६/डेस्क-३, दि. ०२/०३/१९९५ च्या अन्वये अधिग्रहित करण्यात यावेत.
- (iv) निवडणुकीच्या कालावधीत निवडणुकीशी संबंधित अधिकारी / कर्मचारी हे राज्य निवडणूक आयोगाकडे प्रतिनियुक्तीवर राहतील. जर या अधिकारी / कर्मचाऱ्यांनी कामामध्ये निष्काळजीपणा अथवा कुचराई केली तर त्यांच्याविरुद्ध निलंबनासह सर्व प्रकारची प्रशासकीय कारवाई (Disciplinary Action with Suspension) करण्याचे सर्व अधिकार राज्य निवडणूक आयोगास आहेत. तरी आयोगाच्यावतीने जिल्हाधिकारी यांनी आयोगाचे आदेश क्र. रानिआ २००६/प्र.क्र.१४/का.५, दिनांक ०२/०८/२००६ लक्षात घेऊन योग्य ती कार्यवाही करावी.

(क) अधिकारी / कर्मचाऱ्यांच्या प्रशिक्षणाबाबत :-

जिल्हाधिकारी यांनी निवडणूक कामासाठी नियुक्त केलेल्या सर्व अधिकारी/कर्मचारी यांना आवश्यक त्या सर्व विषयांवर योग्य ते प्रशिक्षण द्यावे. उदा. निवडणूक निर्णय अधिकारी तसेच सहायक निवडणूक निर्णय अधिकारी यांना त्यांच्या निवडणूक विषयक कामकाजाची ओळख व जबाबदारीची जाणीव करून देण्याच्या उद्देशाने सर्व कायदेशीर तरतुदी तसेच आयोगाच्या आदेशांबाबतची माहिती द्यावी तसेच खालील नमूद विषयांबाबतचे विशेष प्रशिक्षण द्यावे:-

- (i) नामनिर्देशपत्र व शपथपत्रांचे संगणकीकरण.
- (ii) आयोगास विविध टप्प्यांवर द्यावयाच्या अहवालाची पध्दती (संगणकीय प्रणाली, True Voter app. व्हॉट्स ॲप इ. चा वापर)
- (iii) आदर्श आचारसंहितेच्या प्रभावी अंमलबजावणीबाबत
- (iv) आर्थिक बळाचा दुरुपयोग व मतदारांना देण्यात येणाऱ्या प्रलोभनांवर अंकुश ठेवण्यासाठी करावयाची उपाययोजना.
- (v) पेड न्यूज, पेड सोशल कमेंट, सोशल मीडिया इत्यादीवर लक्ष ठेवण्यासाठी उपाययोजना
- (vi) आयोगाने निश्चित केलेल्या पध्दतीनुसार अद्ययावत माहिती वेळेवर पाठविणे.
- (vii) मतदान केंद्राध्यक्ष व इतर अधिकाऱ्यांसह सर्वाना मतदान यंत्र हाताळण्याबाबतचे प्रशिक्षण इत्यादी.

(ड) मतमोजणी :-

मतमोजणीकरिता राज्य निवडणूक आयोगाकडील आदेश क्र.रानिआ/मनपा-२००९/प्र.क्र.१६/का-५, दि.२१ डिसेंबर, २००९ व दि.२९ मार्च, २०१० नुसार कार्यवाही करण्यात यावी. मतमोजणीच्यावेळी अनावश्यक गर्दी/गोंधळ होणार नाही यासाठी योग्य ती उपाययोजना करावी.

मतमोजणीकरिता राज्य निवडणूक आयोगाकडून तयार करण्यात आलेल्या संगणकीय प्रणालीत मतमोजणीची आकडेवारी भरणे आवश्यक असून संगणक प्रणालीतूनच तयार होणारे विजयी उमेदवारांचे प्रमाणपत्र (Colour Print) काढल्यानंतरच निकाल घोषित करावा व प्रमाणपत्र सही करून वितरण करावे.

६. नामनिर्देशनपत्र, शपथपत्र, इतर कागद पत्रे सादर करण्याच्या प्रक्रियेच्या संगणकीकरणाबाबत.
- ६.१ उमेदवारांना त्यांचे नामनिर्देशन पत्र दाखल करतेवेळी खालील कागदपत्रे सादर करावी लागतात :-

(अ) नामनिर्देशनपत्र

(ब) मत्ता व दायित्व तसेच गुन्हेगारी पार्श्वभूमीबाबतचे शपथपत्र

(क) आवश्यक प्रमाणपत्रांच्या सत्यप्रती, व

(ड) पक्षातर्फे निवडणूक लढवीत असल्याबाबत "नमुना-२अ" व "नमुना-२ब"

(इ) जात प्रमाणपत्र व जात वैधता प्रमाणपत्र - (जात वैधता प्रमाणपत्र नसल्यास जात पडताळणी समितीकडे अर्ज सादर केल्याची पावती व हमीपत्र)

- ६.२. राज्य निवडणूक आयोगाने पहिल्या दोन बाबींकरिता म्हणजेच उमेदवारांना नामनिर्देशनपत्र व शपथपत्र सहजरितीने भरता यावे यासाठी महाऑनलाईनच्या मदतीने एक सॉफ्टवेअर तयार केलेले आहे. सर्व संभाव्य उमेदवारांनी सॉफ्टवेअरद्वारे नामनिर्देशनपत्र व शपथपत्र भरणे आवश्यक आहे. त्यांनी <http://panchayatelection.maharashtra.gov.in> या वेबसाईटवर जाऊन त्यामध्ये स्वतःची नोंदणी करून (Register) घ्यावी व नामनिर्देशनपत्रामध्ये तसेच शपथपत्रामध्ये माहिती भरावी. (सदरची माहिती सेव्ह करून ठेवता येऊ शकते. आवश्यक असल्यास दुरुस्ती करून) त्याचे प्रिंटआऊट काढून त्यावर स्वाक्षरी करून ते निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यांकडे विहित वेळेत व विहित पध्दतीने दाखल करावे. अशाप्रकारे भरलेला व स्वाक्षरी केलेला नामनिर्देशन पत्राचा अर्ज नामनिर्देशन पत्र म्हणून ग्राह्य धरण्यात येईल.

- ६.३ सर्व उमेदवारांना नामनिर्देशनपत्र व शपथपत्र इ. भरण्यात अडचण येऊ नये म्हणून निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यांनी आवश्यकतेप्रमाणे एक किंवा त्यापेक्षा जास्त मदत कक्षांची (Help Desk) स्थापना करावी व हेल्प डेस्क सांभाळणाऱ्या कर्मचाऱ्यांना योग्य ते प्रशिक्षण द्यावे. तसेच सायबर कॅफे व सी.एफ.सी. (Community Facilitation Center) ची मदत घेण्यात यावी.
- ६.४ उमेदवारांनी नामनिर्देशपत्रासोबत सादर करावयाचे शपथपत्र संगणकाद्वारे उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या नमुन्यात भरून त्याचे प्रिंट आऊट घेऊन स्वतःची स्वाक्षरी करून आवश्यकतेनुसार सक्षम प्राधिकाऱ्यासमोर दृढकथन करून ते निवडणूक निर्णय अधिकारी यांच्याकडे सादर करावयाचे आहे. राज्य निवडणूक आयोगाच्या क्र. रानिआ/मनपा-२०१४/का-०५, दि.८/१/२०१५ च्या आदेशानुसार अशी शपथपत्रे स्टॅम्प पेपरवर सादर करण्याची आवश्यकता नाही.
- ६.५ राखीव प्रभागातून सदस्य पदाची निवडणूक लढविणाऱ्या उमेदवारांनी जात प्रमाणपत्र व जात वैधता प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक आहे. तथापि, जातवैधता प्रमाणपत्र उपलब्ध नसल्यास त्यांनी पडताळणी समितीकडे सादर केलेल्या अर्जाची पोच पावती नामनिर्देशन पत्रासोबत सादर करण्याची त्यांना मुभा देण्यात आली आहे. अशा उमेदवारांनी निवडून आल्याचे घोषित झाल्याच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांच्या आत जातवैधता प्रमाणपत्र सादर न केल्यास त्यांची निवड भूतलक्ष्मी प्रभावाने रद्द करण्याबाबत अधिनियमात तरतूद आहे. (सन २०१६ महाराष्ट्र अधिनियम क्र.२१, दि. ०७ मे, २०१६) या संदर्भात उमेदवाराकडून नामनिर्देशनपत्रासोबत विहित केलेले याबाबतचे हमीपत्र घेण्यात यावे.
- ६.६. आवश्यक ती प्रमाणपत्रे व पक्षातर्फे निवडणूक लढवीत असल्याबाबत पक्षाचा अध्यक्ष, सचिव किंवा सूचना पाठविण्यास प्राधिकृत केलेल्या पक्षाच्या अन्य पदाधिकाऱ्याने शाईने अथवा बॉलपेनने स्वाक्षरी केलेले “नमुना-२अ” व “नमुना-२ब” सादर करावीत. सदरचे नमुने व जात वैधता प्रमाणपत्राकरीता हमीपत्र ही कागदपत्रे स्कॅन (Scan) करून अपलोड किंवा संगणकाच्या मदतीने भरू नये.
- ६.७ उमेदवारास त्याची उमेदवारी मागे घ्यावयाची असल्यास त्याकरीता महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा निवडणूक नियम १९६२ मधील नियम-२१ व महाराष्ट्र पंचायत समित्या निवडणूक नियम १९६२ मधील नियम-२० नुसार घ्यावयाचा अर्ज विहित पध्दतीने निवडणूक निर्णय अधिकारी यांच्याकडे सादर करावयाचा आहे. उमेदवारी मागे घेण्याचे अर्ज संगणकाद्वारे भरावयाचे नाहीत अथवा ई-मेलद्वारे देता येणार नाहीत.

६.८ नामनिर्देशन पत्र आणि शपथपत्राचा नमुना खालील वेब साईटवर उपलब्ध करून देण्यात आला आहे :- <http://panchayatelection.maharashtra.gov.in> या आज्ञावलीच्या वापराबाबत काही अडचणी आल्यास आयोगाच्या संगणकीकरण शाखेतील नोडल अधिकारी व महाऑनलाईनचे प्रतिनिधी यांच्याशी दूरध्वनी व ई-मेल वर संपर्क साधावा.

७. नामनिर्देशनपत्रासोबत जोडावयाच्या शपथपत्रातील कोणत्याही रकान्यात माहिती न भरल्यास :-

आयोगाच्या क्र. रानिआ/नप-२०१५/प्र.क्र.५/का.०६, दि. २७/०३/२०१५ च्या पत्रासोबतच्या भारत निवडणूक आयोगाच्या आदेश क्र. ५६७/३/२०१३-एसडीआर, दि. ३०/०९/२०१३ मध्ये दिलेल्या सूचनांप्रमाणे निवडणूक निर्णय अधिकारी यांनी कार्यवाही करावी. याबाबत सर्व राजकीय पक्षांना माहिती देण्याकरीता आवश्यक त्या उपाययोजना संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी कराव्यात.

८. नामनिर्देशनपत्र मागे घेणे तसेच बिनविरोध निवडून आलेल्या उमेदवारास विजयी घोषित करण्याबाबत :-

नामनिर्देशनपत्र भरण्याच्यावेळी अनेक उमेदवारांनी अर्ज भरूनदेखिल एक उमेदवार वगळता अन्य सर्व उमेदवार ज्यावेळी अर्ज मागे घेतात, त्यावेळी सदर उमेदवाराने इतर उमेदवारांवर दबाव आणून उमेदवारी अर्ज मागे घेण्यास लावले असण्याची शक्यता नाकारता येत नाही. त्यामुळे असे प्रसंग घडल्यास आयोगास सविस्तर अहवाल तात्काळ पाठवावा व आयोगाने मान्यता दिल्यानंतरच त्या उमेदवाराला विजयी घोषित करावे. याबाबत आयोगाचे क्र.रानिआ/मनपा२००४/प्र.क्र.३७/का.५, दि.२३/१२/२००४ च्या आदेशाचे पालन करावे.

९. आचारसंहितेची प्रभावी अंमलबजावणी :-

(i) जिल्हा परिषदा / पंचायत समितींच्या सार्वत्रिक निवडणुका असल्याने संपूर्ण जिल्ह्यामध्ये आचारसंहिता लागू राहिल. मात्र याबाबत स्पष्ट करण्यात येते की, जिल्हा परिषद क्षेत्राबाहेरील म्हणजेच त्या जिल्हयातील नगर पंचायत/ नगर परिषद वा महानगरपालिका क्षेत्रात नेहमीप्रमाणे सर्व कामे व अनुषंगिक बाबी करण्यावर कोणतेही निर्बंध असणार नाहीत. परंतु जिल्हा परिषदेतील मतदारांवर विपरीत प्रभाव टाकणारी कोणतीही कृती/घोषणा संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्था वा मंत्री, खासदार, आमदार वा कोणत्याही पदाधिकाऱ्यांना करता येणार नाही.

- (ii) आचारसंहितेचा कालावधी - राज्य निवडणूक आयोग ज्यावेळी निवडणुकीचा कार्यक्रम घोषित करेल त्यावेळेपासून आचारसंहिता लागू होईल व ती निवडणुकीचा निकाल जाहीर होईपर्यंत अंमलात राहील.
- (iii) याबाबत आयोगाचे क्र. रानिआ/नप-२०१६/प्र.क्र.३१/का.६, दि.१४/१०/२०१६ मधील तरतुदींचे सर्वतोपरी पालन होईल याची संबंधितांनी दक्षता घ्यावी. आचारसंहितेच्या अंमलबजावणीबाबत या आदेशात नमूद नसलेली काही अपवादात्मक परिस्थिती उद्भवल्यास जिल्हाधिकारी यांनी आपल्या स्वयंस्पष्ट अभिप्रायासह प्रस्ताव मार्गदर्शनाकरिता विभागीय आयुक्त यांच्याकडे पाठवावा. जर विभागीय आयुक्त यांना आवश्यक वाटल्यास तरच प्रस्ताव मार्गदर्शनार्थ राज्य निवडणूक आयोगाकडे पाठवावा. निवडणूक निर्णय अधिकारी यांनी आयोगाच्या कार्यालयाकडे आचारसंहितेप्रकरणी परस्पर संदर्भ करू नये.
१०. खर्चावर नियंत्रण ठेवणे, आर्थिक बळाचा दुरुपयोग टाळणे व मतदारांवर प्रभाव टाकण्यासाठी वस्तुंच्या वाटपावर अंकुश ठेवणे :- निवडणुकीसाठी आचारसंहिता कालावधीत मतदारांना प्रभावित करण्याकरिता तसेच प्रलोभन देण्यासाठी उमेदवारांकडून तसेच राजकीय पक्षांकडून नवनवीन उपाययोजना करण्यात येतात. याबाबत मा.सर्वोच्च न्यायालय, तसेच मा. उच्च न्यायालयाच्या विविध निकालांमध्ये चिंता व्यक्त करण्यात आली आहे. त्याअनुषंगाने भारत निवडणूक आयोगाकडून आचारसंहितेबाबत काही उपाययोजना करण्यात येतात. त्याचधर्तीवर स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकीतही दक्षता घेण्यात यावी.
- १०.१ सन २०१० महाराष्ट्र अधिनियम क्र.१६, दि.१० मे, २०१० अन्वये जिल्हा परिषद व पंचायत समिती निवडणूक लढविणाऱ्या उमेदवारांनी विहित रितीने खर्चाचे हिशोब सादर न करणाऱ्या उमेदवारांना अनर्ह घोषित करण्याची तरतूद करण्यात आली असून सदरचे अधिकार आयोगाचे दि.१९/११/२०१० च्या आदेशान्वये जिल्हाधिकारी यांना प्रदान करण्यात आले आहेत.
- १०.२ राज्य निवडणूक आयोगाचे सद्यस्थितीतील आदेश क्रमांक - रानिआ/मनपा/२००६/प्र.क्र.१७/का.५, दिनांक ३० जुलै, २०११ किंवा प्रत्यक्ष निवडणुकीच्यावेळी अस्तित्वात असलेल्या आदेशान्वये उमेदवारांने करावयाच्या खर्चाची मर्यादा विहित केलेली आहे.
- १०.३ राज्य निवडणूक आयोगाचे आदेश क्रमांक-रानिआ/नप-२०१५/प्र.क्र.१०/का.०६, दि.१०/०८/२०१५ नुसार निवडणूक लढविणाऱ्या उमेदवारांने दैनंदिन खर्चाचा हिशोब तसेच निवडणुकीचा निकाल जाहीर झाल्याच्या तारखेपासून ३० दिवसांच्या आत एकत्रित खर्चाचा तपशील संबंधित

जिल्हाधिकारी किंवा जिल्हाधिकारी प्राधिकृत करतील अशा उपजिल्हाधिकारी दर्जापेक्षा कमी नसलेल्या अधिकाऱ्याकडे सादर करावयाचा आहे.

१०.४ राज्य निवडणूक आयोगाचे आदेश क्र. रानिआ/२०१६/उनिख/प्र.क्र.१३/संगणकीकरण कक्ष, दि.१५ ऑक्टोबर, २०१६ व दि.२५ ऑक्टोबर, २०१६ अन्वये उमेदवारांनी निवडणूक खर्चाचा हिशोब सादर करण्याची कालमर्यादा व रित विहित केली आहे. उमेदवाराने निवडणुकीदरम्यान केलेल्या खर्चाबाबत सादर करावयाची विवरणपत्रे व शपथपत्रांसंदर्भातील आयोगाचे आदेश क्रमांक-रानिआ-२०१६/प्र.क्र.१३/का.सं.कक्ष, दिनांक २५ ऑक्टोबर, २०१६ पहावेत.

१०.५ निवडणुकांकरिता पक्षाने केलेला खर्च संबंधित पक्षांच्या उमेदवारांमध्ये विभाजित करणेकामी आयोगाचे आदेश क्रमांक-रानिआ/मनपा-२००६/प्र.क्र.१७/का-५, दि.२८ डिसेंबर, २००६ पहावेत. तसेच राजकीय पक्षाने निवडणुकीदरम्यान उमेदवारांवर केलेल्या खर्चाबाबतची कागदपत्रे/विवरणपत्रे/शपथपत्रे इ. संदर्भातील आयोगाचे आदेश क्रमांक-रानिआ/रापनों२०१६/प्र.क्र.०४/का.११, दिनांक २० ऑक्टोबर, २०१६ व आयोगाचे आदेश क्रमांक- रानिआ/२०१६/उनिख/प्र.क्र.१३/संगणकीकरण कक्ष, दि.२५ ऑक्टोबर, २०१६ पहावेत.

उपरोक्त सर्व तरतुदी व आदेश सर्व उमेदवार व राजकीय पक्ष यांच्या निर्देशनास आणून दयावेत.

११. आचारसंहितेची प्रभावी अंमलबजावणी व खर्चावर नियंत्रण ठेवणे, आर्थिक बळाचा दुरुपयोग टाळणे व मतदारांवर प्रभाव टाकणाऱ्या वस्तूंच्या वाटपावर अंकुश ठेवण्यासाठी उपाययोजना :-

(i) जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली एक निवडणूक संनियंत्रण समिती स्थापन करण्यात यावी. यामध्ये खालीलप्रमाणे सदस्य असतील :-

	अनिवार्य सदस्य	आवश्यकतेप्रमाणे सदस्य
१	जिल्हा पोलिस अधिक्षक	महाराष्ट्र राज्य विद्युत महामंडळ
२	मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद	महाराष्ट्र राज्य प्रादेशिक परिवहन कार्यालय
३	आयकर विभागाचे अधिकारी	सार्वजनिक बांधकाम विभाग
४	विक्रीकर विभागाचे अधिकारी	विद्यापिठे
५	अबकारी विभाग	जिल्हा माहिती अधिकारी (DIO), इत्यादी
६	बँकेचे वरिष्ठ अधिकारी	

(ii) या समितीवर आवश्यकतेप्रमाणे इतर अधिकारी घेण्याचे अधिकार जिल्हाधिकारी यांना राहतील.

- (iii) जिल्हाधिकारी यांनी योग्य त्या अधिकाऱ्याची समिती सचिव म्हणून नियुक्ती करावी.
- (iv) जिल्हा परिषदेची निवडणूक असलेल्या जिल्ह्यांमध्ये महानगरपालिकेचीही निवडणूक असल्यास, जिल्हाधिकारी यांनी संबंधित महानगरपालिका आयुक्त यांच्याशी समन्वय साधावा.

१२. संनियंत्रण समितीने करावयाची कार्यवाही :-

१२.१ संनियंत्रण समितीने आवश्यक त्या सर्व विषयावर शास्त्रोक्त आराखडा तयार करून योग्य ती कार्यवाही करावी उदा.:-

- (i) कायदा व सुव्यवस्था राखणे -
प्रतिबंधात्मक उपाययोजनांसह (संवेदनशील, नक्षलग्रस्त, इत्यादी भागांसाठी विशेष व्यवस्था)
- (ii) आर्थिक बळाचा दुरुपयोग टाळणे
- (iii) मतदारांवर प्रभाव टाकण्याकरिता देण्यात येणाऱ्या वस्तूंच्या जसे- मद्य (Liquor), पैसा इत्यादींच्या वाटपावर अंकुश ठेवणे.
- (iv) प्रत्येक उमेदवार व राजकीय पक्ष यांनी खर्चाबाबतची व्यवस्थित माहिती वेळेवर सादर करणे.
- (v) रोख रकमांच्या ने-आण संदर्भात लक्ष ठेवणे. त्यासाठी सर्व महत्वाच्या ठिकाणी उदा. विमानतळ, रेल्वे स्थानक, हॉटेल्स, फार्म हाऊस यांच्यावर नजर ठेवणे.
- (vi) अशा सर्व व्यवहार व हालचालीवर जसे - तारण, वित्तीय हवालाला दलाल (Pawn Brokers, Financial Brokers, Hawala Agents) लक्ष ठेवणे.
- (vii) बँकांमार्फत होणाऱ्या मोठ्या व संशयास्पद आर्थिक व्यवहारांवर लक्ष ठेवणे.
- (viii) आयोगाचे आदेश क्र. रानिआ/मनपा-२००९/प्र.क्र.१/का.५, दि. १६/०९/२०१२ प्रमाणे पेड न्यूज, सोशल कमेंट, सोशल मीडिया व इंटरनेट इत्यादींवर लक्ष ठेवणे.

१२.२ यासाठी करावयाच्या आवश्यक उपाययोजना - उदा:-

- (i) व्हिडीओग्राफी सर्व्हिलियन्स पथक- (Video Surveillance Team)

आचारसंहिता कालावधीमध्ये निवडणुकीच्या क्षेत्रामध्ये घडणाऱ्या महत्वाच्या घटना, मिरवणुका, प्रचार फेऱ्या, सभा अथवा आचारसंहितेच्यादृष्टीने महत्वाच्या घटनांचे व्हिडिओ चित्रीकरण करण्यात यावे.

अवाजवी खर्चाबाबत किंवा आचारसंहितेचा भंग होणाऱ्या घटनांबाबत या पथकाने निवडणूक निर्णय अधिकारी यांना त्वरित विनाविलंब माहिती उपलब्ध करून द्यावी. एखादया प्रकरणी व्हिडिओग्राफी सर्व्हिलियन्स पथक - (Video Surveillance Team) उपलब्ध होवू न शकल्यास अधिकारी / कर्मचारी यांनी मोबाईलवर अशा प्रकरणांचे चित्रीकरण करून निवडणूक निर्णय अधिकारी यांना संबंधित क्लिपसह अहवाल सादर करावा. या क्लिप तपासणीसाठी Video Viewing Team ठेवावी.

(ii) **भरारी पथक (Flying Squad) :-**

पैशाची व मद्याची अवैध मार्गाने वाहतूक, मतदारांना प्रलोभन ठरतील अशा व अन्य संशयास्पद हालचालींवर लक्ष ठेवण्यासाठी भरारी पथक (Flying Squad) तैनात करण्यात यावे. या पथकाने योग्य ती तपासणी करून आवश्यक त्या वस्तू जप्त कराव्यात व पुढील कायदेशीर कारवाई करावी.

(iii) **चेक पोस्टसाठी पथक (Static Surveillance Team) :-**

स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या क्षेत्रातील महत्वाचे नाके, इत्यादी जेथून मद्य / शस्त्रांची अवैध वाहतूक तसेच मतदारांना प्रलोभन ठरतील अशा वस्तूंची / पैशांची वाहतूक होऊ शकते, अशा ठिकाणी चेक पोस्ट तयार करून वरील पथक नेमावे. या पथकाने योग्य ती तपासणी करून बेकायदेशीर वस्तू जप्त करून पुढील कायदेशीर कारवाई करावी. या सर्व गोष्टींचे व्हिडीओ चित्रीकरण करण्यात यावे.

(iv) **तक्रार निवारण कक्ष :-**

आचारसंहिता भंगाची तक्रार स्विकारण्यासाठी व त्यावर तातडीने कार्यवाही करण्यासाठी आवश्यकतेप्रमाणे जिल्हास्तर किंवा स्थानिक स्वराज्य संस्थानिहाय कंट्रोल रुम/ कॉल सेंटरची स्थापना करण्यात यावी. या कंट्रोल रुममध्ये उपलब्ध असलेले दूरध्वनी / मोबाईल क्रमांक यांना योग्य ती प्रसिध्दी द्यावी.

(v) **वरील तिन्ही पथके व तक्रार निवारण कक्षासाठी जिल्हाधिकारी यांनी पोलिस अधिक्षक यांच्याशी सल्लामसलत करून योग्य अधिकारी / कर्मचारी यांची नियुक्ती करावी. उदा. नायब नायब तहसिलदार, पोलिस उप निरीक्षक, व्हिडिओग्राफर व शस्त्रधारी पोलिस, इत्यादी तसेच त्यांना त्यांचे काम व्यवस्थित रितीने करता यावे यासाठी आवश्यक ती सर्व व्यवस्था (वाहनासह) उपलब्ध करून द्यावी.**

१३. मतदानाची टक्केवारी वाढविण्यासाठी उपाययोजना :-

- (i) जिल्हा परिषदा / पंचायत समितींच्या निवडणुकीमध्ये मतदानाची टक्केवारी ही ७५ ते ८० टक्के असली तरी मतदानाची टक्केवारी वाढविण्याबरोबरच Ethical Voting म्हणजेच निवडणुकीमधील नैतिकता वाढविण्याच्यादृष्टीने राज्य निवडणुक आयोगाने वेळोवेळी दिलेल्या सूचनांनुसार सर्व संबंधितांची मदत घेऊन (उदा. विद्यापीठे, महाविद्यालये, उद्योग समूह, अशासकीय संस्था, बँका, हॉटेल, रेस्टॉरन्ट, इ.) मोठ्या प्रमाणावर जनजागृती मोहीम राबविण्यात यावी.
- (ii) जनजागृतीसाठी सर्व प्रकारची उपाययोजना व माध्यमांचा वापर करण्यात यावा. उदा. पारंपारिक व कल्पक योजना, नवीन तंत्रज्ञान, सोशल मीडिया, इत्यादी

१४. मतदार जनजागृती आणि शिक्षण (Voters awareness & Education)

१४.१ मा.सर्वोच्च न्यायालयातील सिव्हील अपील क्र.७१७८/२००१ दिनांक ०२ मे, २००२ च्या आदेशानुसार उमेदवारांची माहिती मतदारांना असणे हा मतदारांचा हक्क असल्याबाबत निर्वाळा दिलेला आहे. त्याअनुषंगाने उमेदवाराकडून त्याच्या शैक्षणिक अर्हता, मत्ता व दायित्व तसेच गुन्हेगारी पार्श्वभूमीबाबत शपथपत्र घेण्यात येते याबाबतचे आयोगाचे आदेश क्रमांक-रानिआ/जिषपंस/२०१५/प्र.क्र.५१/का.७, दिनांक २१ एप्रिल, २०१६ अन्वये विहित केलेल्या नमुन्यात प्राप्त होणारे शपथपत्रास खालीलप्रमाणे प्रसिध्दी देण्यात यावी :-

- (i) निवडणुक निर्णय अधिकारी यांचे सूचना फलक
- (ii) संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्था व जिल्हाधिकारी यांच्या संकेतस्थळावर

१४.२ तसेच शपथपत्रातील माहितीच्या (निवडणुक विभाग व निर्वाचक गणनिहाय मतपत्रिकेवरील अनुक्रमांकानुसार) गोषवाच्यास पुढीलप्रमाणे प्रसिध्दी द्यावी :-

- (i) स्थानिक वर्तमानपत्रात जाहिरातीद्वारे (शक्यतो)
- (ii) प्रत्येक मतदान केंद्रासमोर (मतदारांना सहज वाचता येईल अशा आकाराच्या फ्लेक्स मध्ये)

१४.३ अंतिमतः निवडणुक लढविणाऱ्या सर्व उमेदवारांच्या पूर्वसंमतीने त्यांच्याबद्दलची माहिती त्यांच्याच शब्दात सांगणारे २/३ मिनिटांचे व्हिडीओ बाईटस् शक्य असल्यास संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्था व जिल्हाधिकारी यांच्या संकेतस्थळावर ठेवावेत.

१४.४ याबाबत सर्व उमेदवारांना समान संधी व न्याय तत्वाने वागणुक दिली जाईल याची दक्षता घ्यावी.

१५. निवडणूक निरीक्षक :-

निवडणूक प्रक्रियेवर देखरेख ठेवण्यासाठी राज्य निवडणूक आयोगाकडून निवडणूक निरीक्षक इत्यादी नेमण्यात येणार आहेत. निर्भय, मुक्त व पारदर्शक निवडणूकांसाठी आवश्यक त्या सर्व व्यवस्था बरोबर, आचारसंहितेची प्रभावी अंमलबजावणी, खर्चावर नियंत्रण, आर्थिक बळाचा दुरुपयोग व मतदारांवर प्रभाव टाकणाऱ्या वस्तूंच्या वाटपावर अंकुश, इत्यादी कामांवर त्यांनी लक्ष ठेवावयाचे आहे.

१६. इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र व मार्कर पेन यांच्या वापराबाबत तसेच पितळी सील पुरवठ्याबाबत :-

(i) जिल्हा परिषद व पंचायत समित्यांच्या निवडणूका इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्रावर घेण्यात येतील. याबाबत भारत निवडणूक आयोग / राज्य निवडणूक आयोगाच्या मतदान यंत्राद्वारे निवडणूका घेण्यासंदर्भात यथास्थिती कार्यवाही करावी.

(ii) मार्कर पेनने मतदारांच्या बोटाला निशाणी करण्याबाबत आयोगाच्या क्र. रानिआ/मनपा-२०१०/प्र.क्र.१०/का.०५, दि.१९/११/२०११ च्या पत्रातील सूचनांनुसार कार्यवाही करण्यात यावी. तसेच हे मार्कर पेन वापरण्या योग्य आहे किंवा कसे याची आपल्या स्तरावर खातरजमा करण्यात यावी.

ज्या ठिकाणी ग्रामपंचायतीच्या सार्वत्रिक/ पोट निवडणूका नुकत्याच पार पाडण्यात आल्या असतील त्याठिकाणी राज्य निवडणूक आयोगाचे आदेश क्र.रानिआ/मनपा-२०१२/प्र.क.२४/का.०५, दि.०९/१०/२०१२ अन्वये संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी योग्य ती कार्यवाही करावी.

(iii) संबंधित विभागीय आयुक्त यांनी आवश्यकतेनुसार संबंधित जिल्हाधिकारी यांना पितळी सील वेळेत पुरवावेत.

१७. मतदारांना व्होटर स्लीपचे वाटप करण्याबाबत :-

लोकसभा व विधानसभा निवडणूकांप्रमाणे स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणूकांमध्ये मतदारांना फोटो असलेल्या व्होटर स्लीपचे वाटप करण्यात यावे. यासाठी संगणकीकृत मतदार यादी करताना व्होटर स्लीप तयार करावी.

१८. निवडणूक विषयक अहवाल आयोगास सादर करण्याबाबत :-

- (i) राज्य निवडणूक आयोगाकडून स्वतंत्ररित्या निवडणूक कार्यक्रम देण्यात येईल. त्यानंतर आयोगाने विहित केलेल्या वेळापत्रकानुसार संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी निवडणूक कार्यक्रम प्रसिध्द करावा.
- (ii) निवडणुकीतील टप्पे राज्य निवडणूक आयोगाने विहित केलेल्या तारखेस पार पाडावेत. तसेच प्रत्येक टप्पा पार पाडल्यानंतर त्याबाबतची माहिती-
 - (अ) जिल्हा परिषद व पंचायत समिती वेबसाईवर प्रसिध्द करावी. तसेच
 - (आ) राज्य निवडणूक आयोगास महाऑनलाईनचे सॉफ्टवेअर, मोबाईल ॲप्स, फॅक्स व ई-मेलद्वारे माहिती तात्काळ पाठवावी.
- (iii) राज्य निवडणूक आयोगाच्या दि. ०१/१२/२००४ च्या परिपत्रकातील सूचनांनुसार खोटे मतदान करणे, जबरदस्तीने मतदान केंद्राचा ताबा घेणे, मतदान यंत्रावर जबरदस्तीने मते नोंदविणे, वगळलेल्या मतदारांच्या यादीतील लोकांना मतदान करू देणे यासारख्या सर्व महत्वाच्या घटना अथवा गैरप्रकार राज्य निवडणूक आयोगाला ताबडतोब कळविण्याची दक्षता घ्यावी.
- (iv) आयोगाने निश्चित केलेल्या पध्दतीनुसार अद्ययावत माहिती वेळेवर पाठवावी. यासंदर्भातील आयोगाचे दि.२४/१०/२०१६ व दि.०९/११/२०१६ चे आदेश पहावेत.

१९. निवडून आलेल्या सदस्यांची नावे प्रसिध्द करण्याबाबत :-

उमेदवार निवडून आल्याचे जाहीर करण्यात आल्यावर संबंधित निवडणूक नियमातील तरतुदीनुसार सदस्यांची नावे राजपत्रात प्रसिध्द करण्याबाबतची कार्यवाही जिल्हाधिकारी यांनी विहित कालावधीत पूर्ण करावी व त्याबाबतचा अहवाल राज्य निवडणूक आयोगास सादर करावा.

२०. इतर

- (i) निवडणूक खर्चावर आळा बसविणे आवश्यक असल्याने मा. सर्वोच्च न्यायालयाने सन १९७५ मध्ये खालीलप्रमाणे प्रतिपादित केले आहे.

“.....The object of the provision limiting the expenditure is twofold. In the first place, it should be open to any individual or any political party, howsoever small, to be able to contest an election on a footing of equality with any other individual or political party, howsoever rich and well financed it may be, and no individual or political party should be able to secure and advantage over others by virtue of its superior financial strength.....

The other objective of limiting the expenditure is to eliminate, as far as possible, the influence of big money in the electoral process. If there was no limit on expenditure, political parties would go all out for collecting contributions..... The pernicious influence of big money would then play a decision role in controlling the democratic process in the country”.....

- (ii) हे सर्व लक्षात घेता निवडणुका निर्भय, मुक्त व पारदर्शक वातावरणात होतील याकरिता निवडणुकांशी निगडित सर्व अधिकारी/कर्मचारी यांनी कोणत्याही पक्ष व उमेदवार यांची बाजू न घेता (प्रामुख्याने सत्तेमध्ये असलेल्या पक्षाबाबत) निष्पक्षपणे व नियमाप्रमाणे कामे करावीत. तसेच मतदारांवर विपरीत प्रभाव टाकणाऱ्या किंवा प्रलोभन देणाऱ्या सर्व योजना किंवा कृत्यांवर लक्ष ठेवून अंकुश ठेवावेत.
- (iii) हयाकरिता राज्य निवडणूक आयोगाने बहुतांशी सर्व अधिकार जिल्हाधिकारी यांना प्रदान केलेले आहेत.

२१. मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या खालील निर्णयांकडे जिल्हाधिकारी व इतर सर्व संबंधित अधिकारी यांचे लक्ष वेधण्यात येत आहे :-

- (अ) श्री. एल.आर.शिवराम गौडा व इतर वि.टी.एम.चंद्रशेखर सिव्हिल याचिका क्र.४२७२/१९९१ “निवडणूक आयोगास उमेदवाराने सादर केलेल्या खर्चाचा तपशील योग्य आहे किंवा कसे हे तपासण्याचे अधिकार आहेत”
- (ब) श्री. एम.एस गिल रिट याचिका क्र. १२९७/१९७७ उद्धवलेली अनपेक्षित परिस्थिती हाताळण्यासाठी “कायदा / आदेश” मध्ये तरतूद नसेल तर परिस्थितीनुरूप सुबुद्धीने निर्णय घेण्याचे अधिकार) आयोगाचे आदेश क्रमांक-रानिआ-२०१६/अहाका/ प्र.क्र.१०/ सं.क., दि. ०४/१०/२०१६)
- (क) मा. सर्वोच्च न्यायालयाने रिट याचिका क्र.६०६/१९९३ भारत सरकार विरुद्ध एम.एस.गिल याप्रकरणी दिनांक २१/०९/२००० रोजी दिलेल्या निर्णयानुसार, निवडणुकीच्या कामामध्ये निष्कालजीपणा अथवा कुचराई करणाऱ्या अधिकारी / कर्मचा-यांविरुद्ध निलंबनासह प्रशासकीय कारवाई करण्याचे अधिकार (राज्य निवडणूक आयोगाचे आदेश क्र.रानिआ-२००६/प्र.क्र.१४/का.५, दि.०२/०८/२००६ व भारत निवडणूक आयोगाचे आदेश क्र.४/२००१/जेएस-२, दि.०७/०२/२००१)

२२. राज्य निवडणूक आयोगाकडील संपर्क क्रमांक :-

राज्य निवडणूक आयोगाच्या कार्यालयातील दुरध्वनी क्रमांक तसेच ई-मेल पुढीलप्रमाणे आहेत :-

फॅक्स क्रमांक :- ०२२-२२८४६७२१

दुरध्वनी क्रमांक :- ०२२- २२०४५०७५ / २२०२७७३७/ २२८४६७२०

ई-मेल :- sec.mh@gov.in

राज्य निवडणूक आयुक्त यांच्या आदेशानुसार,

आपला,

(नि.ज.वागळे)

अवर सचिव,

राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र

प्रत:-

- १) मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई-३२
- २) अपर मुख्य सचिव, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
त्यांना कळविण्यात येते की, जिल्हा पोलिस अधिकाऱ्यांना आवश्यकतेनुसार पोलिस दल,
जिल्हाधिकाऱ्यांना उपलब्धकरून देण्याच्या सूचना द्याव्यात.
- ३) मुख्य निवडणूक अधिकारी, सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई -३२.
- ४) प्रधान सचिव, ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग, बांधकाम इमारत, मझबान पथ, मुंबई-१
त्यांना कळविण्यात येते की, ग्रामीण निवडणुकीसाठी आवश्यक अनुदान संबंधित
जिल्हाधिकारी यांच्या मागणीचा विचार करून त्यांना तात्काळ मंजूर करावे.
- ६) पोलिस महासंचालक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
- ७) सर्व विभागीय आयुक्त
- ८) जिल्हा पोलिस अधीक्षक, रायगड, रत्नागिरी, सिंधुदुर्ग, पुणे, सांगली, सातारा, सोलापूर, कोल्हापूर, नाशिक,
जळगाव, अहमदनगर, औरंगाबाद, जालना, परभणी, हिंगोली, बीड, नांदेड, उस्मानाबाद, लातूर,
अमरावती, बुलढाणा, यवतमाळ, नागपूर, वर्धा, चंद्रपूर व गडचिरोली
- ९) संचालक, शासकीय मुद्रण व लेखनसामग्री संचालनालय, चर्नी रोड, मुंबई-४
त्यांना कळविण्यात येते की, निवडणुकांच्या अनुषंगाने संबंधित जिल्हाधिकाऱ्यांना आवश्यक
साधनसामग्री विनाविलंब पुरविण्यात यावी.
- १०) सहाय्यक आयुक्त, (संगणक कक्ष),
त्यांना कळविण्यात येते की, संबंधित जिल्हाधिकारी यांच्याकडून ई.व्ही.एम., पेपर सील,
पट्टी सील, स्पेशल टॅग व मार्कर पेनची मागणी प्राप्त करून घ्यावी व आवश्यकतेनुसार त्यांना साहित्य
वाटप करण्यासंदर्भातील कार्यवाही तात्काळ पूर्ण करण्यात यावी.
- ११) माहिती व जनसंपर्क अधिकारी, राज्य निवडणूक आयोग, मुंबई
- १२) राज्य निवडणूक आयोगाच्या कार्यालयातील सर्व कार्यासने
- १३) निवड नस्ती (कार्यासन-७), राज्य निवडणूक आयोग